

СЕМАНТИКА ТЕКСТУ І ДИСКУРСУ

УДК 811.111(71)'373.2/.7'42:159.942.52](043.2)

Залужна О.О., канд. філол. наук,
Колісник Д.О., магістрантка
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(Вінниця, Україна)

ЛЕКСИЧНІ ТА ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У ЛІТЕРАТУРНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ЛЮСІ МОД МОНТГОМЕРІ «ЕНН ІЗ ЗЕЛЕНИХ ДАХІВ»)

1. *Вступні зауваження.* Усі взаємодії людини в суспільстві супроводжуються вираженням емоцій та переживанням почуттів. Мова, як основний інструмент спілкування людини, не лише забезпечує обмін інформацією між мовцями, а й відбиває їхні емоційні стани. Комплексне багатоаспектне уявлення людини про її світосприйняття утворює в свідомості мовця концептосферу **ПОЧУТТЯ**, яка, в свою чергу, складається з концептів, які втілюють конкретні почуття – ментальні конструкти з етносемантичною специфікою, які отримують мовне втілення (Крисанова, 2013). Незважаючи на численні роботи, присвячені засобам вербалізації почуттів у літературному дискурсі, залишається коло питань, які потребують окремого з'ясування, що обумовлює *актуальність* даної роботи.

Мета наукової розвідки полягає у виокремленні та описі специфіки лексичних засобів, які вербалізують концептосферу **ПОЧУТТЯ** у романі Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів». Досягнення мети стає можливим за умови вирішення таких завдань: розкрити сутність термінів «емоційний концепт» та «концептосфера», окреслити підходи до вивчення та розуміння цих понять; класифікувати та провести кількісний аналіз емпіричного матеріалу з метою визначення рівня продуктивності лексико-семантичних засобів репрезентації почуттів та фразеологічних одиниць, які номінують емоційні концепти.

Об'єктом дослідження є концептосфера *ПОЧУТТЯ* у романі Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів». Предметом виступають лексико-семантичні особливості мовної актуалізації концептосфери *ПОЧУТТЯ*.

Матеріалом дослідження слугують 68 одиниць (100%), які були отримані шляхом суцільної вибірки з роману канадської письменниці Люсі Мод Монтгомері «Енн із Зелених Дахів»: 38 лексем та 30 фразеологічні одиниці.

2. *Теоретичні засади дослідження.* Поняття «концепт» є базовою одиницею когнітивної лінгвістики. Досі не існує єдиного універсального тлумачення та класифікації концептів, адже науковці розуміють і трактують дане поняття по-різному. Проте, усі дослідники так чи інакше доходять до одного висновку – концепти є відображенням змісту отриманих протягом життя знань і результатів діяльності людини; засобом актуалізації концепту передусім є мовні засоби; виконуючи оцінну функцію, концепт тісно пов'язаний із розумом, пам'яттю, культурою та психікою. У свою чергу, сукупність концептів утворює концептосферу (Селіванова, 2008). Концепт може виражатись вербально та не вербально; може вербалізуватись лексичним, фразеологічним, синтаксичним та іншими способами. Низка науковців визначає лексичний спосіб головним для вербалізації концептів. Проте, ще одним із найбільш поширених засобів вербалізації концептів, окрім індивідуальних лексем, вважаються фразеологізми (Залужна, 2021).

Предметною областю дослідження концептосфери *ПОЧУТТЯ* є поняття «почуття» та «емоція». Ці два поняття, як правило, використовуються синонімічно, хоча з такою точкою зору погоджуються не всі науковці (Степанюк, 2016). У даній роботі концептосфера *ПОЧУТТЯ* розглядається як сукупність емоційних концептів.

3. *Результати.* Аналіз емпіричної бази дозволяє стверджувати, що вербалізація концептосфери *ПОЧУТТЯ* в досліджуваному літературному творі відбувається за допомогою індивідуальних лексем (38 од., 55,9%) та фразеологічних одиниць (30 од., 44,1%).

3.1. Семантичний аналіз одиниць дослідження демонструє, що в романі вербалізовано 19 концептів (100%), серед яких домінує сфера негативних емоційних станів та почуттів (12 концептів, 63,2%): *ЗЛІСТЬ, ПЕЧАЛЬ, САМОТНІСТЬ, РОЗЧАРУВАННЯ, ГОРЕ, ЗБЕНТЕЖЕННЯ, НЕНАВИСТЬ, СТРАХ, ПРИГНІЧЕНІСТЬ, ЗНЕВАГА, ВІДЧАЙ, СОРОМ*. Концепти, які виражають позитивні

емоційні стани та почуття (7 концептів, 36,8%), представлені значно меншою кількістю: *СПІВЧУТТЯ, ЛЮБОВ, ЩАСТЯ, ЗДИВУВАННЯ, ЗАДОВОЛЕННЯ, ВДЯЧНІСТЬ, ЗАХВАТ*.

3.2. Аналіз морфологічних особливостей одиниць дослідження було проведено окремо для лексем та фразеологізмів.

За ознакою частини мовної належності лексеми було розподілено на чотири групи: ад'єктивні (11 од., 28,9%), напр., *wicked* «angry, behaving in a way that is morally wrong» (Macmillan English Dictionary) 'розлючений, який веде себе морально неправильно'; субстантивні (11 од., 28,9%), напр., *happiness* «the feeling of being happy» (Macmillan English Dictionary) 'почуття щастя'; адвербіальні (9 од., 23,7%), напр., *anxiously* «in a worried or nervous way» (Longman Dictionary) 'стурбовано чи нервово'; дієслівні (7 од., 18,5%), напр., *to love* «to have a strong feeling of affection for someone» (Longman Dictionary) 'мати сильне почуття прихильності до когось'.

Фразеологічні одиниці було стратифіковано на дієслівні (23 од., 76,7%), напр., *to get into a fluster* «to become confused, nervous, or upset» (Longman Dictionary) 'стати збентеженим, знервованим або засмученим'; іменникові (4 од., 13,3%), напр., *the seventh heaven of delight* «state of intense happiness; bliss» (Cambridge international dictionary of idioms), 'стан надзвичайного щастя; блаженства'; прикметникові (2 од., 6,7%), напр., *in high spirits* «very happy and excited» (Longman Dictionary), 'дуже щаслива і схвильована'; прислівникові (1 од., 3,3%), напр., *on the verge of tears* «a person is on the verge of tears when tears are about to fall from his or her eyes» (Longman Dictionary), 'людина перебуває на межі сліз, коли сльози ось-ось потечуть з її очей'.

4. *Висновки.* З'ясовано, що концептосферу *ПОЧУТТЯ* утворює сукупність концептів, які номінують людські емоції та почуття. Семантичний аналіз демонструє, що серед 19 концептів (100%), які були виділені в результаті проведеного аналізу, домінує сфера негативних емоційних станів та почуттів (12 концептів, 63,2%). Результатами морфологічного аналізу демонструють, що напродуктивнішими лексичними засобами у номінації емоційних концептів є іменники (11 од., 28,9%) та прикметники (11 од., 28,9%), в колі фразеологічних одиниць домінують дієслівні утворення (23 од., 76,7%).

Список використаних джерел:

- Залужна, О.О., & Новожилова, Д.О. (2021). Семантичні особливості фразеологічних одиниць із гастрономічним компонентом «хлібобулочні вироби» в англійській та українській мовах. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 40, 2, 78-83. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/40-2-13>
- Крисанова, Т.А. (2013). Емоційний концепт, лінгвістичні підходи до вивчення. *Наукові записки. Серія «Філологічна»*, 74-75.
- Селіванова, О.О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*. (с. 403-419).
- Степанюк, М.П. (2016). *Репрезентація емоційного стану художнього персонажа у жіночому романі: лінгвокогнітивний і гендерний аспекти (на матеріалі романів Ш. Бронте та Е. Бронте)*.

УДК 811.161.2'367.3'37

Константинова О.В., канд. філол. наук
Рівненський державний гуманітарний університет
(Рівне, Україна)

**СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ІРОНІЇ В РОМАНІ
Ш. БАЙЗЕЛЛА «ЩОДЕННИК КНИГАРЯ»**

Іронія – потужний інструмент художнього переосмислення й оцінки явищ дійсності. Іронією у широкому значенні називається така побудова тексту, коли зовні позитивне або нейтральне ставлення мовця до особи, предмета чи явища насправді виражає негативну оцінку (Мацько et al., 2006, с. 157-158). Іронія залежить від контекстів усіх рівнів і об'ємів: мікро- і макроконтекстів, вертикальних і горизонтальних, експліцитних й імпліцитних тощо.

«Синтаксис виступає найпотужнішим засобом експресивізації іронічного дискурсу, він функційно інтенсифікує й організовує контекст шляхом чіткого упорядкування оцінно-конотативних засобів усіх мовних рівнів. «Працюючи» з різним матеріалом, синтаксис так організовує мовні яруси, що все найсуттєвіше для створення гумористичного резонансу стає акцентованим та інтенсифікованим» (Пацаранюк, 2006, с. 8).

Розглянемо роль експресивного синтаксису в створенні іронії на прикладі сучасного англійськомовного твору, в якому іронія є невід'ємним і найважливішим компонентом ідіостилю письменника. Насамперед реалізація комічного ефекту відбувається в